

БУДДИСТСЬКА ЕКОНОМІКА: ВИБІР МІЖ МАТЕРІАЛЬНОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЮ ТА ТРАДИЦІЙНОЮ ДУХОВНІСТЮ

Постановка проблеми: У сучасному світі дуже часто перед людиною постає складний вибір: традиційна духовність чи матеріальна забезпеченість. І те, й інше має важливе значення та відіграє роль в економічному житті. Часто тут постає таке поняття, як моральний вибір – складова умови, яка допомагає реалізувати людські потреби. Це дає змогу подивитись на речі крізь призму цінностей та принципів людини, міжособистісних взаємин.

Мета: дослідити проблему вибору між матеріальною забезпеченістю та традиційною духовністю.

Предмет дослідження: суть матеріальної забезпеченості та традиційної духовності та переосмислення пріоритетів людини.

Теоретичне призначення роботи: вивчення проблеми вибору на основі буддистської економіки.

Дослідженість теми: тему буддистської економіки досліджував Е.Ф. Шумахер у праці «Мале прекрасне: економіка, в якій люди мають значення».

У наш час дуже актуальною є проблема формування духовних цінностей. Суспільство зацікавлене, щоб держава забезпечила йому необхідні умови для правильного духовного життя. Адже духовна культура підносить свідомість особистості до саморозвитку. Духовність дарує людині енергію, натхнення. Вона дає здатність усвідомлення себе як індивідуальності.

Але нелегкі умови теперішнього світу часто не дають змоги людині розкрити себе повністю. Щодня людям приходится ходити на роботу, працювати, але не для того, щоби принести користь іншим чи внести свою частинку задля розвитку рідної країни, а задля заробітку та збагачення. Ринкові умови ставлять фірми та підприємства у непросту конкуренцію, яка інколи приводить до неморальних методів дії. [9]

Буддизм – одна з найдавніших світових релігій, яка існує понад 2500 років. Вона поширена переважно в Центральній, Південній та Південно-Східній Азії (В'єтнам, Індія, Китай, Корея, Монголія, Японія та ін.) її послідовниками є понад 300 млн осіб. За час існування буддизм глибоко вкоренився в азійських країнах і зараз чинить значний вплив на різноманітні аспекти соціального та державного життя, визначає культурну самобутність народів Азії, став певним способом життя людей. Буддизм вчить робити добрі та вмілі вчинки, уникати злих та невмілих вчинків, а також очищувати та розвивати розум. Мета цих практик – покласти край стражданням та досягти вгасання (Ніббана) жадоби, злості та омани, і тим самим досягти Пробудження (Бодхі). Він має особливу філософську насиченість. Серед його дослідників навіть виникали суперечки: чим є буддизм – релігією чи філософією. І це небезпідставно, бо індійська філософська думка завжди звернена до релігії, а релігія тяжіє до філософії. Сучасні буддологи також встановлюють зв'язок між економікою та буддистськими принципами. Прихильники цієї віри виступають проти світських бажань та розкоші. Дотримуючись цього вчення, людина ставить у свої пріоритети наближення до просвітлення через медитації. На відміну від християнства чи ісламу, буддизм досить обмежено ставиться до збагачення. Слідуючи вченню, багатства та скарби є злом, яке виникає через ненаситні бажання.

Буддистська економіка значно відрізняється від сучасного світу, якому притаманна цінність матеріалізму. Буддизм вбачає суть цивілізації в очищенні людських характерів, які формуються в процесі праці. Водночас, буддизм не критикує матеріальні блага, а вважає, що розумним буде поєднання з ними. [5, с.643]. Батство можна схарактеризувати як стан невизначеності людини, нестатку в чомусь, хаосу. Буддизм навчає не цінувати матеріальність, а надавати більшого значення духовності, реалізації та розвитку себе, як індивіда чи члена громади. При такій позиції, життя набуває іншого сенсу. Людина, яка цінує те, що є в її володінні, а не женеється за бода багатством, є набагато щасливішою. Адже відомо, що шлях до звільнення від страждань лежить саме через уникнення бажань. [3, с.36].

Якщо ж матеріалістів цікавлять блага, то для буддиста головним є звільнення. Але слід пам'ятати, що буддизм не відкидає матеріальне забезпечення повністю. Шлях до звільнення ускладнює не забезпеченість, а відданість їй, не насолода приємними речами, а одержимість ними. Таким чином, основними поняттями буддистської економіки можна визначити простоту. Матеріальна забезпеченість передбачає собою працю, яка в буддизмі є особливою формою активних медитацій, що допомагають людській свідомості включатися у роботу тіла. Також праця є засобом для досягнення необхідних благ. Представники цієї віри схильні до правила: «День працюєш – день вдосконалюєшся. День не працюєш – сто днів пропали даремно». Тож через працю людина вдосконалюється та наближається до духовного. [1, с.128].

На думку вченого Е.Ф. Шумахера, сприймати працю як депо утомлююче чи нудне означає переступати через закон моралі і надавати перевагу речам, а не людям. Таким же важливим є і відпочинок, адже він нерозривно пов'язаний з працею. Основи буддистської економіки – виробництво на базі місцевих ресурсів та для місцевих потреб є раціональним способом існування. Виробництво та експорт для інших регіонів та країн може бути виправдане лише в малих масштабах. Тож, можна визначити схему буддистської економіки виробництва: «місцеве виробництво – місцеве споживання». [3, с.76]

З буддистської точки зору, неможливо ставити використання товарів вище, ніж творчу діяльність та саму людину. Для економістів забезпечення повної зайнятості означає не збільшення виробництва, а забезпечення працею тих, хто її потребує. Для них економічним вибором постає не зростання валового національного продукту, а зростання національного щастя. Адже ВВП показує нам лише економічне зростання великих власників та підприємців, не включаючи стан більшості простого населення.

Головною з причин діяльності людини є потреби. Вони стосуються найрізноманітніших сторін людського життя. Та потреби розглядаються як щось необхідне для підтримання життєдіяльності людини, розвитку особистості та її організму, розвитку суспільства загалом. Наші бажання є спонукальним важелем для економічно активних дій, задля задоволення потреб. Тому для фірми чи підприємства є необхідним правильно визначити потреби споживачів та задовольнити їх, тобто реалізувати свої бізнесінтереси. Буддизм стверджує, що до своїх бажань потрібно відноситись стримано, адже вони приносять людям страждання, роблять її слабкою та нікчемною. На думку відомого японського економіста та бізнесмена Шінічу Іноу, розвиток економіки не повинен піддавати руйнації навколишнє середовище, не може завдавати шкоди людям та знищувати природу. Важливо зауважити, що буддизм постійно адаптувався до економіки певної історичної епохи та вносив в неї поміркованість та людську індивідуальність. У другій половині I століття до нашої ери в Китаї виникли вчення, під назвою даосизм та конфуціанство. Поєднавшись з буддизмом, ці три вчення утворили сань цзяо («три релігії»). У них присутні спільні погляди та думки. Доцільно було б зауважити, що не лише буддизм поважає та цінить у людині духовність в першу чергу. Великий китайський мислитель, філософ і вчитель, творець перших в країні університетів і єдиної системи літописі Конфуцій в основу конфуціанства заклад ідею культури, людяності, доброти, моральних цінностей. Ідеальною людиною є законослухняний громадянин, який дотримується моральних законів. Мислитель вважав, що ту людину, яка поважає давні традиції, сучасну владу, є скромною, справедливою та невивагливою можна назвати досконалою особистістю. Як і буддизм, конфуціанство не засуджує ту людину, що прагне до збагачення. Та умовою є чесний шлях до його здобуття. Ще один напрям, який так само спрямований на індивідуальне вдосконалення – це даосизм. Даосизм –

китайське традиційне вчення, в якому присутні елементи релігії, містики, ворожіння, шаманізму, медитацій, а також традиційної філософії й науки. Послідовників даосизму називають даосами. В історії даосизму відбувся поділ учення на філософський даосизм (дао цзя), що розвинувся в неодаосизм, і релігійний. Персональний цього віровчення – Лао Цзи, як і Конфуцій, орієнтувався на виховання гідного члена суспільства. Схильність пристрастям він оцінював негативно та був противником придушення розвитку людської натури. [6, с. 148]

Можна зробити висновок, що у Давньому Китаї основними були гуманність і впорядкованість між бажаннями та потребами їх реалізації. Пріоритетними були віра духовність, щирість, чесність та поміркованість. Головною метою кожного індивіда була реалізація особистості через працю та самовдосконалення. Що ж до буддизму, то він зміг вдало поєднати духовно-релігійні постулати з економікою. Буддистські економічні ідеї гуманізують систему жорстоких стосунків конкуренції на ринку. Віровчення дає поради щодо правильного підходу до праці та здобуття матеріального збагачення людини, беручи до уваги її потреби та необхідні для неї умови.

Література

1. Возний К. Ретроспектива економічної думки: Економічні вчення буддизму// Вісник ТНЕУ. - №1. – 2010. – С.128.
2. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. – Тернопіль, 2018. - №1-2. – с 155-162.
3. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.
4. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замоїського скандалу 1720р. / Історія релігій в Україні. – Львів, «Логос», 2005. – с 210-215
5. Релігії Китаю: Хрестоматія – СПб., 2001. – С.148 Електронні ресурси:
6. 4.Е.Ф. Шумахер «Мале прекрасне: економіка, в якій люди мають значення». – 1973. – С. 76
7. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. – 416 с
8. <https://www.ar25.org/article/buddiyska-ekonomika-v-poshukah-pravyl'nogo-sposobuzhyt'tya.htm>.
9. <http://pgenerator.ru/blog/2014/09/15/buddistskaya-ekonomika-o-tom-kak-vazhno-cenit'yudej-ne-veshi-i-kak-otdavati-predpochtenie-sozidaniyu-ne-potrebleniyu>